

tartoznak össze? Mi teszi őket muravidéki magyarrá? ... Hogyan reprezentálja a muravidéki magyarság önmagát? S ezt hogyan látják azok, akik nem muravidékiek?” (p. 90).

Zágoréc-Csuka Judit tanulmánykötetét tudományos jellege miatt elsősorban a filozófia, a pszichológia és a nyelvészolológia kutatóinak, illetve a muravidéki magyarság értelmiségi rétegének ajánlom, ha többet szeretnének megtudni a muravidéki magyarok múltjáról, jelenéről, jövőjéről, nyelvhasználatáról, az identitás kérdéséről és nem utolsósorban az Európai Unió nyújtotta lehetőségeikről.

Molnár Mária

Lengyel Zsolt – Navracsics Judit
(szerk.)

Tanulmányok a mentális lexikonról /
Studies on the mental lexicon
Budapest: Tinta Könyvkiadó,
2009. 456 p.

A kétnyelvű kötet *Lengyel Zsolt* és *Navracsics Judit* szerkesztésében a pszicholingvisztika egyik sokszínű témakörét, a mentális lexikon szerveződését és működését járja körül. Avizsgálttémaknapjainkpszicholingvisztikai kutatásainak központi kérdéseit veszik górcső alá: a nyelvsajátítás háttérében álló mechanizmusok megismerését, a beszédprodukción és a beszédészlelés motorjával szolgáló mentális és nyelvi folyamatokat tanulmányozzák. A mű a Tinta könyvkiadó *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* című sorozatának 92. kötete. A kétnyelvű szerkesztés célja elsősorban a magyar kutatások nemzetközi pódiumon való bemutatása, hogy kutatóinknak a mentális lexikon és tágabb értelemben a pszicholingvisztika aktuális kérdéseivel kapcsolatos vizsgálatait nemzetközi kontextusban tárgyalja, illetve hogy eredményeiket eljuttassa a határokon túlra.

A kötet hat fejezetre oszlik. Az első fejezet *a mentális lexikon szerveződésével*, működésével és tárolási mechanizmusaival foglalkozik. Az ebbe a témakörbe összegyűjtött tanulmányok főképp a szavak szintjén közelítik meg a mentális lexikon problémáit. Elsőként *Lengyel Zsolt* új perspektívákat ismertet a magyar szóasszociációs tesztek, illetve a Magyar Asszociációs Normák Enciklopédiáját illetően, 10-14 éves gyerekek köréből gyűjtött anyag alapján. *Bombolya Mónika* a hallássérült tanköteles gyermekek aktív szókincsét vizsgálja, s ezzel az atipikus nyelvi fejlődés perspektívájából ismerteti a mentális lexikon sajátosságait a halláscsökkenés eltérő fokozataival jellemezhető gyermekek esetében, akiknél az anyanyelv elsajátítását jelentősen befolyásolja a hallás hiánya. A gyermekek szókincsét mind mennyiségi, mind minőségi szempontok szerint elemzi, amivel hozzájárul a halláscsökkenést, illetve hallássérült gyerekek diagnosztikai és fejlesztő pedagógiai gyakorlatának finomodásához, tökéletesezéséhez. *Doró Katalin* „L2 Productive vocabulary and mental lexicon in light of a word association task” című írásában lexikai tudást mérő tesztek segítségével 198 angol szakos magyar egyetemi hallgató produktív szókincsét vizsgálja azzal a céllal, hogy képet kapjunk mentális lexikonjuk szerveződéséről. Több ponton megkérdőjelezi a szóasszociációs irodalom számos elterjedt nézetét, és rámutat központi fogalmak, mint például a „lexikai tudás” tisztázásának jelentőségére.

Tukacsné Károlyi Margit és *Gerliczkiné Schéder Veronika* a gyorsírók sajátos helyzetéből vizsgálja a mentális lexikon működését és az írásban való azonnali kódolás sajátosságait, melynek során az egy személyben hallgató és rögzítő személynek számos logikai és nyelvtani szabályszerűséget kell figyelembe vennie. A tanulmány a dekódolás-újrakódolás kettős folyamatának egyedi jellemzőit tárgyalja: ismerteti és elemzi a gyorsíró lexikai hozzáféréseinek és rekonstrukciós tevékenységének sajátos, bonyolult működését. *Vargha Sára Fruzsina* a vizuális szófelismerés

tipográfiai hatásairól ír, míg *Várad* *Viola* a toldalékok tárolását és a hozzáférésüket befolyásoló tényezőket, illetve a hozzáférési mechanizmusokról alkotott, egymással szemben álló holisztikus és analitikus elméleteket ismerteti. Ezzel közelebb kerülhetünk a pszicholingvisztika több évtizedes vitájának eldöntéséhez és a mentális lexikon rejtjelmeinek megértéséhez. Végezetül *Szabó Kalliopé* felső tagozatos általános iskolások mentális lexikonjában elemzi a tájszavak hozzáférését, tárolását és beépülését.

A második fejezet a *kétnyelvűség és többnyelvűség* örökzöld kérdésével foglalkozik, egyetlen kivétellel mind angol nyelvű írásokat tartalmaz. A szerzők rámutatnak a két-, illetve többnyelvűséggel járó előnyökre, elemzik a több szinten zajló nyelvsajátítás nehézségeit mind nyugat-, mind kelet- és közép-európai kontextusban.

Elsőként *David Syngleton* és *Lisa Ryan* írországi adatok elemzésével ismerteti a többnyelvűség egyre gyakoribb jelenségének kulturális, nyelvi és pedagógiai folyományait, kiemelve az ezen a téren tevékenykedő hatóságok és társadalmi szervezetek felelősségét abban, hogy a többnyelvűség előny és ne kényszerhelyzetből adódó hátrányként legyen jelen a világban. *Jozef Pallay* és *Jozef Štefánik* szlovák–magyar–német anyanyelvű lánytestvérek nyelvi kompetenciáját hasonlítja össze több szinten, s összeveti egy nyelvű fiatalok nyelvi kompetenciájával.

Zofia Chlopek lengyel–német–angol nyelvű minta elemzésén keresztül vizsgálja a többnyelvűség kérdését, s a többnyelvűek mentális lexikonjának szerveződését. *Navracscics Judit* a nyelvsajátítás korai szakaszát, a legelső hónap eseményeit helyezi vizsgálódásai középpontjába, s egy angol–perzsa–magyar háromnyelvű környezetben cseperező testvérpár esettanulmányát adja közre. A tipológiai eltérő nyelvcsaládokba tartozó három nyelvet ismerő gyerekek vizsgálata hozzájárulhat annak eldöntéséhez, hogy a mentális lexikon nyelvfüggő, avagy nyelvtől független alapon szerveződik-e. *Ildikó V.*

Kremmer 5 éven át tartó longitudinális vizsgálatának adatai alapján elemzi Szlovákiában élő magyar diákok kétnyelvű beszédészlelését, illetve fejlődését, *Bálizs Jutka* pedig 6–7 éves magyar ajkú óvodások szerb nyelvű kommunikációs képességeit vizsgálja, hangsúlyozva a szituációs helyzetek és a kontextus facilitáló hatását a jelentéskonstrukció folyamatában.

A harmadik fejezet témája a *nyelvsajátítás mind az első, mind a második nyelv kontextusában*. *Howard Jackson* a szógyakoriség kérdését tárgyalja a nyelvtanuláshoz szükséges nyelvi anyag összeállítása szempontjából. *Koltay Tibor* azokat a meta-kognitív folyamatokat vizsgálja, melyek szerepet játszanak az információszerzés sikerességében, s egyben megpróbálja definiálni az e téren még tisztázatlan fogalmakat. *Laczkó Mária* a gyermekek írásaiban megjelenő hibákat elemzi, és azt vizsgálja, hogy a szemantikai egységek hibái, illetve azok kapcsolódásai mivel magyarázhatóak, milyen jellemzők alapján tipologizálhatóak, mennyiben nyelvi és mennyiben konceptuális jellegűek, s hogy milyen szelekciós mechanizmus áll a hibák hátterében. *Mérő Diána* és *Polonyi Éva Tünde* arra keresi a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a nyelvtanulás sikerességét. Angol szakos egyetemi hallgatók és szakmabeliek egy 116 kérdést tartalmazó kérdőívre adott válaszai alapján csoportosították a nyelvtanulásért felelős tényezőket: külső/környezeti, belső/motivációs, illetve kognitív tényezőket különítettek el, s végül megkérdőjelezzik a korai másodiknyelv-elsajátításnak tulajdonított előnyt a nyelvtanulás sikerességében.

Hortobágyi Ildikó interdiszciplináris megközelítésből tárgyalja a többnyelvűség kérdését. Rámutat, hogy a modern, multikulturális társadalmi szerveződés erősíti a többnyelvűség jelenlétét és elősegíti terjedését. Tanulmánya a nyelvészeti megközelítés mellett társadalmi és politikai áttekintést is ad a többnyelvűség jelenségéről, s egyben segíti a sokoldalú jelenség tudományterületeken átívelő értelmezését. *Joanna Rokita-Jaskow* a korai

másodiknyelv-elsajátítás folyamatát elemzi keresztmetszeti vizsgálatban, 2 és 4 éves gyerekeknél. Kiemeli az anyanyelv és az első idegen nyelv tanulásában jellemző módszerek eltérő jellegét, illetve a környezeti, metodológiai feltételek hatásainak jelentőségét a nyelvsajátítás kimenetelében és sikerességében. *Várkuti Anna* a célnyelvi nevelés hatásait vizsgálja tanulmányait magyar–angol kétnyelvű középiskolában megkezdő diákok esetében. Vizsgálatából többek között kiderül az a meglepő eredmény, miszerint a kétnyelvű iskolába kerülő, angolul korábban nem tanuló diákok számára a nyelvi hiányosságuk nem jelent hátrányt, és az idegen nyelvben való sikerességük nagyban korrelál a tanulásban való általános sikereikkel. A szerző látszólag porba tiporja a korai nyelvtanulás mítoszát, s ezzel elmondható, hogy darázsfészekbe nyúlt, fokozván a nyelvtanítás módszertanának e problémát érintő vitáit.

A negyedik fejezet témája a *beszédprodukción*. Elsőként *Marylin May Vihman* és *Tamar Keren-Portnoy* vizsgálja a beszédprodukción szerepét a fonológiai fejlődésben mind kronológiai, történeti, mind szinkronikus, metodológiai dimenzióban. Megállapításuk szerint mindeddig nem kapott kellő figyelmet az a tény, hogy mind a lexikai, mind a fonológiai tanulás függ a reprezentációs képességtől, mely lehetővé teszi a percepción és a produkcion integrációnját.

Gósy Mária a beszédprodukción sérülékeny stratégiájnát mutatja be. A Lombard-effektus fonetikai vizsgálatán keresztül arra a következtetésre jut, hogy a beszélők eltérő monitorozó stratégiájn magyarázatot adnak az eltérő módon megakadó-megszakadó beszédprodukciónra.

Bóna Judit és *Bakti Mária* a szinkrontolmácsolás folyamatában vizsgálja a beszédtempó és a megakadásjelenségek összefüggéseit, míg *Szitnyainé Gottlieb Éva* németül tanuló diákok önkorrekcións mechanizmusait vizsgálja.

Az ötödik fejezet a *beszédpercepción* témaköréhez tartozó írásokat gyűjti egy csokorba.

Csiszár Orsolya a szövegértés és a diszlexia összefüggéseit vizsgálja. *Macher Mónika* a beszédészlelés és beszédmegértés képességeit méri 10 éves, tanulásban akadályozott gyermekeknél, *Imre Angéla* és *Grácsi Tekla Etelka* pedig a fonetikai és fonológiai percepcións folyamatokat vizsgálja németül tanulók esetében. A következő két tanulmány a szövegre koncentráln, mindkettő sajátos perspektívából. *Kis Ádám* történeti áttekintést ad a kézírás kialakulásáról, az írásos kommunikáción háttéréről és szükségességéről, valamint újszerű definíciónt alkot a tartalom fogalmáról. *Tokaji Ildikó* vizuális szemszögből közelíti meg az információközlés problémájnát, s ebben dimenzióban elemzi a kommunikácións folyamatot, valamint a dekódolást. *Horváth Viktória* vizsgálatának tárgya a beszédészlelési zavarok tipológiájn tipikus és atipikus fejlődésű gyermekeknél. A szerző rámutat, hogy a nyelvsajátítás folyamatát akadályozó észlelési vagy produkcion zavarok egy része sokszor rejtve marad, és csak később, már halmozott hátrányok megjelenése révén kerül felismerésre.

Tóth Andrea azt vizsgálja, hogy a szinkrontolmácsolás során hogyan működik a beszédpercepción, illetve a forrásnyelvi szöveg feldolgozása. *Simon Orsolya* arra keresi a választ, hogy 11 és 12 éves korban hogyan alakulnak a szeriális percepcións képességek anyanyelvi és idegen nyelvi szövegben, illetve hogy ez a szeriális észlelés nyelvfüggő vagy nyelvtől független képességünk-e. A fonotaktikai mintázatok fontos szerepet játszanak a percepción kimenetelében és sikerességében.

A hatodik és egyben utolsó fejezetben az *alkalmazott nyelvészet* különféle kérdéseibe kap betekintést az olvasó. *Markó Alexandra* és *Dér Csilla Ilona* a magyar diskurzus-jelölők korpusz alapú vizsgálatát ismerteti hét homofon pár elemzésén keresztül. *Gulyás Judit* és *Menyhárt Krisztina* régi idők különleges műfajú szövegeit elemzik. A folklorisztikai jellegzetességek és történeti változások megállapítása mellett céljuk a szövegek pragmatikai diskurzus-elemzés szintű kiértékelése,